

o atuell, com tants dels que figuren en aquests grafits: ¿potser els especialistes arqueòlegs podrien aclarir si és probable que fos un atuell de terra negra?

Arigolar-se, V. *arítjol* *Arinjol*, *arinjolar*, *arinjolar*, V. *arítjol* *Arinyol*, *arinyola*, V. *arítjol* i *arany Arinyoner*, V. *aranyó Ariot*, V. *riota Ariscle*, V. *aresta Arismètic*, V. *aritmètica Arisnegre*, V. *aresta Arispea*, V. DCEC I, 266 (ARISCO) *Aristella*, V. *aresta*

ARISTOCRÀCIA, 'govern exercit pels nobles', 'classe noble', pres del gr. ἀριστοκρατία, compost de ἀριστος 'el millor' i κράτος 'força'. □ 1.^a doc.: 1803, Belv., que també registra *aristocràtic*, igual que Lab. 1839; segur que es troba ja des de mj. segle anterior almenys (però no figura encara en els diccionaris del S. XVII).

DERIV.: *Aristocrata* [Lab. 1839; segur que s'usà des de c. 1790, però no és encara en Belv.] *Aristocràtizar*.

CPT.: *Aristodemocràcia* [1839, Lab.]. *Aristolòquia* [*aristologia*, S. xv, *AlcM*], altre compost de ἀριστος amb λόγος 'el part': es creia que els facilitava; *aristoloquiàcies*.

ARITENOIDE, pres del gr. ἀρτυαινοειδής nom que Galèn donà ja a aquests cartilags, perquè s'assemblen a una ἀρτυαίνα 'atuell amb broc i nansa usat per treure aigua (ἀρτεῖν) d'un recipient'.

Arigolar (?), V. *arítjol*

ARITJOL o ARITJA, 'sarsaparrilla, espècie d'heura espinosa', de l'àrab *arīša* 'parra', 'mena de vinya que s'abraça a un arbre o a una paret', de l'arrel *c-r-š* 'emparrar', 'entreteixir'; probablement partint de *arīš* col·lectiu que designa en àrab l'espècie arbòria 'parra', i partint d'un plural català *arijos* de **arix*. □ 1.^a doc.: 1650.

El DTo. registrà en aquesta data «*arítjols o heura espinosa*: smilax aspera, hedera cilissa, volubilis, pungens»; *arichols*, Cavanilles (1797), *Observ.* II, 329; «*arinyol*: sarsaparella de la terra: Smilax aspera L.» ho degué treure Serradell (*Sota Terra, Club Munt.* I, 127) d'un botànic castellà que representaria la nostra j com a y.¹ Ja escriptors mallorquins com P. d'Alcàntara Penya (veg. la cita de «*Poesia Pop.*», s. v. *esgarinxada*) i Miquel dels S. Oliver empraren *arítja*: «y ab pedres per còxins / y *arítges* y escorpins, / tal descansava». També jo vaig sentir *arígə* f. a Pollença (1964), Sòller («mata que fa espàrrecs», 1953) i Manacor (en el nom de lloc deformat *Puig de S'Hergete*). A Menorca em deia la gent d'Alaior que l'*arítja* florida fa una flor fragantíssima xuclada per 'ses abèies', la de Mercadal que és una planta que sovint cobreix les parets de les tanques, i a Sant Lluís que a Biniparratx Petit hi ha un barranc amb *arítges* (1964): ben natural puix que *Biniparratx* ve justament de PINNA PARRAS: 'penya o roca de les parres'. A Eivissa hi

ha una variant que ja s'acosta a la continental en *zol*: «encara hi ha la planta que ací anomenen *aringel*, amb blanca florida, i aviat floriran, també càndidament, la murtra i la vidiella», Villangómez, *L'Any en Estampes*, p. 42.

Del Continent ja m'era coneguda, però allí quasi només pertot la forma amb -l. Només a Ceret m'havien parlat de *lax iriçes* «aquestes espines tan maleïdes», identificant la planta que dona nom allà al *Còrrec de les Iritges* amb el fr. *sarsapareille* (1959); Verdager usà «*arítjols* y ridortes li guarnexen» en *Canigó*, i *AlcM* assenyalà *arítjol* a La Jonquera, Santa Pau, Verges i d'altra banda Gadesa, *arítjol* a Freginals, *arinjol* a Tamarit de Mar, Pont d'Armentera i Joncosa. En català oriental i alguna part del Maestrat també tenim la forma sense -n- però amb -l: molts *arízuls*, mata punxosa, m'ensenyaren entre Tossa i Vidreres (1931) i igual ho he sentit a Llançà (1958); *arízol* «salsaparrilla» a la Salzedella, *arígol*, -ols, a Cervera del Maestre (1961); *arizól*, -yól, com una mata punxent a diversos punts del Priorat: Poboleda, la Morera, la Vilella Alta (1935), també a Vallmoll, *arizólçres* «espècie d'heures que es veuen ací pel camp» a Canet lo Roig. En fi, més enllà del Xúquer no deu ser tampoc desusat puix que hi ha el *Cau de Arígol* a Xaló (quasi pron. *Arízol*), 1963.

Ningú no ha indicat cap etimologia, almenys cap de digna de discussió, car no ho és en cap sentit un *ARIDICA proposat per Tomàs Forteza, que ja rebutja *AlcM*. Però és clar que deu ser d'origen àrab, per més que s'hagi propagat tant cap al Nord pel català oriental. ²Cf. «vid abraçada con árbol: *a'arixa*, *a'aràix*» en *PAlc.*, «vid o parra o cepa: *a'arixa*, *a'araix*», «parra o vid, cepa» en el mateix, significat confirmat pel Rabí Yona (Abu'l-Walid) i el *Mohit*; també Ibn Djobair autor d'un *Viatge a Espanya* de la fi del S. XII usa *arīš* en el sentit de «ceps de vigne qui montent contre une montagne ou contre un arbre».

Explicà Dozy (*Gloss.*, 58-59) «*arīša* et *mo'arraš* significaven prouement un berceau, un treillage taillé en vouûte sur lequel on fait monter du jasmin, du chèvre-feuille, de la vigne, etc. (Boqtor sous *berceau*), surtout une treille, un berceau de ceps de vigne entrelacés et soutenus per un treillage (Boqtor, Bergren, Marcel, Humbert, Hélot et le Dict. Berbère sous *treille*). On lit dans les Fables de Bidpai: 'ils avaient un berceau (*arīš*) sous lequel ils s'assemblaient et s'entretenaient'. Afegim-hi encara que el sinònim *mo'arraš* no és solament això que ha dit Dozy sinó també «seto» segons *PAlc.* i «vigne montante» segons el nostre *RMa.*, i que *arīš* és «bocage» a Egipte (Boqtor) i nom d'una planta determinada (seria l'arínjol?) a l'interior de Tunis segons Prax; veg. encara altres representants d'això en la toponímia portuguesa i en el lèxic castellà antiquat, citats per David Lopes (*RLus.* xxiv, 261) i Dozy, *Gloss.* i *Suppl.* II, 110.

Ara bé, si en el mossàrab balear MURTIS > *murtiš* passa a *Mortitx*, CASTELLIS a *Castellitx*, FABARES a *Favàritx*, PINNA PARRAS a *Biniparratx*, CLA(U)STRAS a